

УДК 821.161.2.09'18/19'(092)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/30.212291>

Адріана ГЕНЦ,
orcid.org/0000-0002-3874-334X
аспірантка кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) adriana.hents@lnu.edu.ua

ТИПОЛОГІЯ ПЕРІОДИЗАЦІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА XIX – XX СТОЛІТТЯ

У статті окреслено основні детермінанти періодизації, групування та аналізу художніх текстів в історіях української літератури XIX – XX століття. Проаналізовано теоретико-методологічні засади структурування літературного матеріалу. Систематизовано типи періодизацій в історіях української літератури І. Могильницького, Я. Головацького, І. Вагилевича, М. Костомарова, П. Куліша, М. Петрова, М. Дашкевича, Ом. Огоновського, І. Франка, Б. Лепкого, М. Грушевського, М. Возняка, В. Коряка, М. Гнатишака, М. Оглоблина, Д. Чижевського в контексті еволюції історико-літературних поглядів, що дозволило стратифікувати українську історіографію письменства окресленого періоду.

Доведено, що періодизування в історіях письменства є синтезом численних історіографічних модусів, методологічних принципів відбору текстів, результатом консенсусу різних естетичних та філософських спрямувань. Структурування в літературній історіографії є однією з важливих закономірностей побудови вартісного і науково обґрунтованого корпусу історії письменства.

Тип періодизації в досліджених історіях української літератури XIX – XX століття здебільшого залежав від теоретичних визначень, формальних характеристик, предмету дослідження та нарративних стратегій автора (методів або способів організації історіографічного дискурсу), оскільки будь-яка періодизація передбачає певну оцінку вартості твору на засадовизначених підставах. Типологія періодизацій в історіях літератури XIX – XX століття – це насамперед розвиток від формально-структурних критеріїв побудови до жанрово-стилістичної, естетичної та соціологічної методології.

У статті з'ясовано, що рубрикування літературного матеріалу не лише допомагає чітко окреслити предмет історико-літературного дослідження, але й відображає рівень розвитку письменства загалом та естетичні смаки конкретних істориків літератури зокрема.

Ключові слова: історія літератури, історіографія, типологія, літературна періодизація, методологія.

Adriana HENTS,
orcid.org/0000-0002-3874-334X
Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Literature
named after Academician Mykhailo Vozniak
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) adriana.hents@gmail.com

THE TYPOLOGY OF PERIODIZATION OF HISTORY OF UKRAINIAN LITERATURE OF THE XIX – XX CENTURIES

The article outlines the main determinants of periodization, grouping and analysis of literary texts in the histories of Ukrainian literature of the XIX – XX centuries. Theoretical and methodological principles of structuring literary material are analyzed. The author systematizes types of periodizations in the histories of Ukrainian literature by I. Mohylnytsky, I. Holovatsky, I. Vahylevych, M. Kostomarov, P. Kulish, M. Petrov, M. Dashkevych, Om. Ogonovsky, I. Franko, B. Lepky, M. Hrushevsky, M. Voznyak, V. Koryak, S. Yefremov, M. Hnatyshak, M. Ogloblyn, D. Chyzhevsky in the context of the evolution of historical and literary views, which allowed to stratify the Ukrainian literary historiography of the outlined period.

It is proved that periodization in the histories of literature is a synthesis of numerous historiographical modes, methodological principles of text selection, the result of consensus of different aesthetic and philosophical directions. Structuring in literary historiography is one of the important laws of constructing worthy and scientifically sound history of literature.

The type of periodization in the researched histories of Ukrainian literature of the XIX – XX centuries mainly depended on theoretical definitions, formal characteristics, subject of research and narrative strategies of the author (methods or ways of organizing historiographical discourse). Any periodization involves a certain assessment of the value of the work on generally accepted grounds. The typology of periodizations in the histories of literature of the XIX – XX centuries is first of all a development from formal-structural criteria of construction to genre-stylistic, aesthetic and sociological methodology.

The article ascertains that the rubrication of literary material not only helps to clearly outline the subject of historical and literary research, but also reflects the level of development of literature in general and the aesthetic tastes of specific literary historians in particular.

Key words: history of literature, historiography, typology, literary periodization, methodology.

Постановка проблеми. Періодизація – це описова абстракція, яка насамперед служить для структурування літературного минулого, полегшення розуміння розвитку письменства та вивчення історико-літературних процесів і явищ. У сучасному українському літературознавстві, на жаль, немає усталеного визначення літературної періодизації.

У «Літературознавчій енциклопедії» зазначено, що це – «умовний поділ еволюції письменства на основні періоди, що якісно відрізняються один від одного» (Літературознавча енциклопедія, 2007: 204). У «Літературознавчому словнику-довіднику» (Літературознавчий словник-довідник, 2007) терміну «періодизація» взагалі не знаходжу. Таке загальне тлумачення цього денотата де-факто занадто спрощує його багатоаспектну концептуальну основу та можливість застосування, оскільки періодизація є стрижнем класифікації літературного матеріалу на певному діахронічному зрізі.

Аналіз досліджень. В українському літературознавстві багато зроблено для окреслення ключових особливостей комплектації історій літератури та теоретико-методологічних засад історіографічного дискурсу, проаналізовано індивідуальний авторський стиль і методологію окремих істориків національного письменства, однак це безперервний процес, який потребує сучасного узагальнення та системного аналізу.

Тому основним джерелом для осмислення типології періодизування історико-літературних розвідок XIX – XX століття насамперед є теоретичні напрацювання як із літературної історіографії окресленого періоду (І. Франка, С. Єфремова, М. Возняка, Л. Білецького), так і сучасних дослідників цієї проблематики (М. Наєнка, М. Гнатюка, О. Головій, Л. Демської-Будзуляк, В. Микитюка та інших).

Мета статті. Принципи періодизації є не лише основою теоретико-методологічного підходу історика літератури, а й вектором форми та змісту історіографії. Сучасна дослідниця Л. Демська-Будзуляк, аналізуючи принципи періодизації та канонотворення в українських літературних історіографіях другої половини XIX – першої третини XX століть, виокремлює *суспільно-політичні* та *культурно-стильові* засади (Демська-Будзуляк, 2012: 80).

Загалом доцільно виділити два підходи періодизації в історії письменства: 1) *зовнішній*, який здебільшого ґрунтується на критеріях, не пов'язаних із літературою (соціальних, культурних); 2) *внутрішній*, який формально базується на критеріях, властивих саме письменству.

Літературознавець В. Микитюк, розширюючи межі першого підходу, виокремлює *формально-історичний* тип (поділ на періоди відносно історичних подій) і *механічно-історичний* тип (поділ літературного процесу на часові проміжки) (Микитюк, 2010: 160). Звісно, що одночасно можуть застосовуватися різні методи періодизації, і вона може базуватися на кількох принципах.

Варто погодитися із аксіоматичним твердженням про умовність будь-якої класифікації чи рубрикації як письменства, так і методології конкретного історика літератури (Микитюк, 2010: 163), оскільки кожна періодизація є синтезом численних критичних оцінок, методологічних принципів відбору текстів, результатом консенсусу різних естетичних та літературно-критичних спрямувань. Тому метою цієї статті є окреслення та систематизація критеріїв періодизації літературного процесу в історіях українського письменства XIX – XX століть.

Виклад основного матеріалу. Перші історики літератури застосовували зовнішню механічно-історичну періодизацію, засновану на мовному критерії як віддзеркаленні розвитку літературного процесу. Зразком такої розвідки є історіографічний огляд І. Могильницького «**Відомість о руській язичі**».

Великою заслугою вченого насамперед було те, що він звернув увагу на старі літературні пам'ятки, які стояли біля витоків нашого письменства і в яких вперше простежуються риси української мови. С. Єфремов слушно зауважив, що цей дослідник XIX століття був «запальною любов'ю до правди захоплений та озброєний свідомістю й знанням, керований почуттями, можна сказати, історичної реальності» (Єфремов, 1995: 17).

Наступник Могильницького І. Вагилевич в огляді «**Замітки о руській літературі**» (1848 рік) теж застосував механічно-історичний тип періодизації, але вже чітко окреслив чотири етапи становлення української літератури: 1) від 988 року до XIII століття; 2) XIII століття, коли, на думку І. Вагилевича, почала розвиватися «питома руськая література»; 3) литовська доба (XIV – XVI століття); 4) від «Енеїди» І. Котляревського до середини XIX століття (Вагилевич, 1965: 161).

На жаль, послідовно застосувавши мовний критерій рубрикування, Вагилевич спромігся лише на констатацію літературних явищ, майже не проаналізувавши самих текстів, не звернув уваги на їхні естетико-формальні ознаки та вплив на становлення українського письменства. М. Наєнко слушно вважає, що звернення до «місцевої» мови, трактування зв'язків фольклору

та професійної творчості з історією і буттям українського народу вказують на належність цієї праці до історичної школи літературознавства» (Наєнко, 2001: 56–57).

Хронологічної періодизації, заснованої на мовних особливостях художніх текстів, дотримувався Я. Головацький, автор «**Трьох вступительних предподованій о руській словесности**» (1849 рік). Учений загалом виділив три періоди у розвитку нашого письменства: 1) від 988 року до середини XIV століття; 2) від середини XIV століття до появи «Енеїди» І. Котляревського; 3) від «Енеїди» до 40-х років XIX століття.

Найґрунтовніше мовний критерій періодизації українського письменства знайшов відображення в нарисі М. Костомарова «**Обзор сочинений, писанных на малороссийском языке**» (1843 рік). Незважаючи на еkleктизм різновекторних методологій, нечітку межу між критикою та історією літератури, а також відсутність оригінальних історіографічних ідей, М. Костомаров вперше звернув увагу на важливість дослідження народної творчості й на мову як стрижневий фактор розвитку літературного процесу.

Продовженням синтетичного огляду літератури на основі мовних особливостей став нарис П. Куліша «**Обзор украинской словесности**» (1861 рік). Варто зауважити, що дослідник літературний поступ сприймав як процес, в основі якого рух, розвиток і змінність. Він дійшов висновку, що мова, національний характер і письменство перебувають у чітких взаємопозиціях.

Важливо, що П. Куліш не лише вказав на можливість існування української літератури як окремої європейської, але й окреслив її подальший розвиток. Якщо говорити про обшир історико-літературної періодизації П. Куліша, то він обмежився лише чотирма посталями: «Климентій», «Котляревский», «Артемовский-Гулак», «Гоголь как автор повести из украинской жизни». І тут чи не найсуттєвіший недолік літературної історіографії П. Куліша: українське письменство XVII – XVIII століть дослідник вважав схоластичним, а літературу княжої доби – не вартою уваги (причина полягала у мовних особливостях текстів).

Кінець XIX століття став перехідним етапом у розвитку української літературної історіографії. В періодизації більшості історико-літературних оглядів панівними все ще залишалися формально-структурні критерії (мова, біо-бібліографічний фактаж), але водночас з'являлися й корпуси, побудовані на основі жанрово-стилістичної методології.

Вперше такі принципи періодизації літератури з'явилися в нарисах історії письменства

М. Петрова: «**Очерки малорусской литературы преимущественно драматической XVII – XVIII в.**» (1881 рік) та «**Очерки истории украинской литературы XIX столетия**» (1884 рік). Літературознавець виділив чотири періоди становлення української літератури: псевдокласицизм, сентименталізм, романтизм, націоналізм і демократизм.

Дослідник наголошував, що не всіх письменників можна ввести в рамки стильової класифікації, можливо тому літературознавцю так і не вдалося системно дотриматися стильового принципу. Варто погодитися із сучасною дослідницею О. Головій, яка вказує на роздвоєність, однакову увагу до аналізу естетико-літературних і суспільно-світоглядних явищ у корпусі історії української літератури М. Петрова (Головій, 2014: 28).

Стильової рубрикації літературного матеріалу також дотримувався М. Дашкевич. Він був першим, хто фахово звернув увагу на історію літератури Петрова в рецензії «**Отзыв о сочинении господина Петрова «Очерки истории украинской литературы XIX столетия»**» (1888 рік). Вчений не обмежився дослідженням праці свого колеги, а виклав і власні погляди щодо становлення українського письменства, детально охарактеризувавши досягнення письменників XIX століття.

Так, проаналізувавши принцип періодизування у М. Петрова, Дашкевич звернув увагу на два літературні стилі: «*В українській літературі постійно переважав реалізм, і романтизм також був наближений до реалізму, особливо у вивченні старини і народності*» (Дашкевич, 2013: 285). Загалом він виокремив три течії-періоди в українській літературі: гумористичну (І. Котляревський, М. Гулак-Артемівський, окремі твори Г. Квітки-Основ'яненка, О. Павловський, В. Гоголь); романтичну (Л. Боровиковський, О. Бодянский, К. Тополя, А. Метлинський, окремі твори Г. Квітки-Основ'яненка); українофільське народництво (Т. Шевченко, М. Костомаров). Саме Дашкевич вперше в українському літературознавстві застосував ідеологічний підхід до вивчення художніх текстів, наголосивши на значенні письменства для суспільного поступу.

Синтез різних типів періодизації найяскравіше помітний в «**Історії літератури руської**» О. Огоновського, започаткованій у 1886 році. Вчений поділив українську літературу хронологічно за родами (застосувавши внутрішній підхід до періодизації) та зосередив увагу на мовних особливостях художніх текстів.

О. Огоновський виокремив п'ять періодів розвитку українського письменства: 1) слов'яно-руський (від XI століття до татаро-монгольської

навали); 2) від татаро-монгольської навали до 1386 року; 3) польсько-руський (від приєднання Західної Русі до Польщі до заснування Києво-Могилянської колеґії); 4) схоластичний (від 1632 року до творчості І. Котляревського); 5) народний (від І. Котляревського до кінця 80-х років XIX століття).

Дослідник, застосувавши формально-естетичну методологію, рубрикував художні тексти за родовими та жанровими характеристиками, а щодо стильової диференціації письменства зазначав, що вона *«не виправдає себе в літературі українській, тому що, наприклад, ті письменники, які дотримувалися сентиментального напрямку літературного, у своїх творах показували також прикмети реалізму»* (Огоновський, 1890: 44). На жаль, через відсутність чіткої позиції, значну кількість лакун переказування текстів і частковий аналіз змісту творів можна розглядати тип періодизації «Історії літератури руської» здебільшого як біо-бібліографічний.

І. Франко, нещадно критикуючи методологію свого університетського викладача, в історико-літературних оглядах фактично теж обмежився біо-бібліографічним критерієм зовнішньої періодизації. У **«Плані викладів історії літератури руської»** (1898-1899 роки) вчений визначив три хронологічні епохи української словесності: староруську (IX – XVI століття), середньоруську (XVI – XVIII століття) та новочасну, або русько-українську (XVIII – XIX століття).

Такий поділ *«випадає з самої річі, все-таки має згляду вартість, бо на ділі переходить від епохи до епохи є повільні і незначні через тисячі невидних посередніх ступнів»* (Франко, 1984: 24–25). Натомість спробу цілісного монографічного огляду нашої літератури від найдавніших часів до кінця XIX століття Франко здійснив у **«Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 року»** (1909 рік). Недоліком періодизації «Нарису» теж є наскрізний еkleктизм: давнє письменство Франко розглядав за тематичними групами, літературу XIX століття – за короткими хронологічними відрізками, а нове письменство рубрикував за географічними особливостями.

У наступній синтезі **«Історія української літератури. Частина перша. Від початків українського письменства до Івана Котляревського»** (1907-1909 роки) І. Франко літературні пам'ятки давнього письменства поділив на тематичні групи, оскільки *«великі маси творів безіменні, не допускають датування, хіба при допомозі дуже скрутних дослідів і комбінацій, що завше лишаються гіпотезами. От тим-то їх приходиться трактувати*

групами, зрікаючися надії на їх хронологічне впорядкування» (Франко, 1983: 70). Та все ж через надмірні поклики, життєписний фактаж і зосередження на змісті творів (а часто й зовсім їхній надмірно деталізований переказ) ця Франкова історія письменства тяжіє до бібліографічної та хрестоматійної літератури.

«Начерк історії української літератури» (1909 рік, 1912 рік) Б. Лепкого теж заснований на зовнішній хронологічній періодизації. Загалом дослідник окреслив такі періоди літературного процесу: усну народну творчість, літературу до нападу монголо-татар, письменство литовсько-польської доби, літературу козаччини, письменство доби романтизму, літературу після Т. Шевченка.

Показово, що вчений, застосувавши елементи стильової диференціації художніх текстів, намагався розглянути розвиток літературного процесу крізь призму естетичної наповненості письменства. *«Признаюсь, що найбільше промовляло би мені до серця – писав у вступі дослідник, – розслідити, як почуття естетичне об'являлося у нас в творах словесних (говорених і писаних), як розвивалося у нас в них чуття та як росла уява; значиться, безумовним постулатом літератури покласти красу, до котрої рветься дух людський, а котрої докази дав і наш народ у своїх прекрасних піснях»* (Лепкий, 1909: 22–23).

М. Грушевський у 6-томній **«Історії української літератури»**, розпочатій в 1914 році, насамперед теж використав хронологічну модель періодизації українського письменства. Вчений окреслив чотири етапи літературного процесу: антська доба (IV – VIII століття), киево-галицька доба, серединна доба (від татарської навали до «першого відродження» XVI – XVIII століття), друге відродження (від «Енеїди» І. Котляревського до XX століття).

Історіографічна методологія М. Грушевського була синтезом зовнішньої та внутрішньої методології, зокрема естетичного та ідейного підходів. В. Дорошенко переконливо вважав, що **«Історія української літератури»** М. Грушевського – це *«рішучо найкращий компендіум історії української літератури»* (Дорошенко, 1923: 6–7).

Зовнішній критерій рубрикування літературного минулого переважав і в **«Історії української літератури»** в трьох томах (1920-1924 роки) М. Возняка. На цій основі дослідник виокремив три періоди літературного процесу: давній (X – XV століття), середній (XVI – XVIII століття) і новий (від кінця XVIII століття). Хоча, на думку вченого, історіографія письменства – це не лише

наука, «що студіює літературні твори в їх генетичній послідовності, досліджує їх мистецькі форми й ідеї» (Возняк, 1992b: 55), але й «частина великої історії духу» (Возняк, 1992a: 55).

У трактуванні розвитку письменства для М. Возняка не менш важливим був мовний чинник: «Без мови нема народності, рідна мова найкраще відбиває в собі думки й почування окремої людини, цілої суспільності всього народу» (Возняк, 1992a: 44). М. Возняк вважав, що давню добу можна охарактеризувати пануванням староболгарської мови, у середню вже з'являються елементи української мовної стихії, а нова стає утвердженням української народної мови.

На початку ХХ століття одним із провідних типів структурування літературного матеріалу стає ідеологічний, заснований на твердженні, що література має бути стрижнем соціальних явищ і пульсувати в унісон із потребами часу. Найбільш комплексно і системно застосував ідеологічний принцип періодизації С. Єфремов в «**Історії українського письменства**» (1924 рік).

Загалом він виділив три ідеї, які впливали на розвиток літературного процесу: 1) «визволення людини з усіх тих пут і кайданів, які накладено на неї формами людського існування» (Єфремов, 1995: 10); 2) «визвольна-національна ідея» (Єфремов, 1995: 11); 3) «поступова течія народності в змісті і формі» (Єфремов, 1995: 14).

На основі національно-визвольної ідеї С. Єфремов окреслив такі хронологічні етапи розвитку українського письменства: добу національно-державної самостійності (від найдавніших часів до кінця XIV століття); добу національно-державної залежності (від кінця XIV до XVIII століття) і добу національного відродження (від кінця XVIII століття до XIX століття).

Важливо зауважити, що дослідник не обмежився ідеологічним принципом, застосувавши також і мовний критерій оцінки літературного процесу. Таким чином, перший період українського письменства, за визначенням Єфремова, є наскрізь церковно-слов'янським, другий найкраще характеризує «течія народності в мові», яскравою ознакою третього є «*широнародна мова в письменстві*» (Єфремов, 1995: 13).

С. Єфремову здебільшого через його критику «постулатів краси», естетичних принципів відбору літературного матеріалу в «Начерку історії української літератури» Б. Лепкого несправедливо вказують на те, що він у своїй ідеологічній інтерпретації абсолютно ігнорував естетичний критерій. З цим складно погодитися, бо сам Єфремов зазначав, що історія літератури – це «*насампе-*

ред історія в людській творчості ідей, а не ідей» (Єфремов, 1995: 8).

Безперечно, дослідник крізь призму засадничих ідей українського письменства не міг оминати естетичних критеріїв. Власне, і не оминув. Аналіз художньої форми текстів – один зі стрижневих методів історико-літературного огляду, але не варто «скрізь і всюди його самого тільки висовувати, в ньому бачити альфу і омегу літературного життя і на ньому тільки й обмежуватися, будуючи всю історію письменства – це означало б зводити велике й серйозне явище до мізерних наслідків, плутатися у непотрібних трюїзмах» (Єфремов, 1995: 8).

Спрощену основу ідеологічної методології застосовували також представники радянської історіографії літератури. В. Коряк у «**Нарисі історії української літератури**» (1927–1929 роки) задекларував недоцільність поділу літературного процесу на періоди, що відображають зміни формальних літературних течій і запропонував виділяти такі етапи розвитку українського письменства: добу родового побуту, добу раннього феодалізму, українське середньовіччя, добу торговельного капіталізму, добу промислового капіталізму, добу фінансового капіталізму.

Цікаво, що В. Коряк не заперечував стильової диференціації письменства, розуміючи стиль не як певні зовнішні чи структурні ознаки літературної епохи, а як відображення соціальної проблематики кожного з періодів. «*Стиль – писав літературознавець, – є виразом усіх тих почувань, думок, настроїв, уявлень релігійних, вражіннь, провідних у житті ідей, що вони сповнюють собою певну добу життя людства*» (Коряк, 1994: 6). Безперечним недоліком періодизації В. Коряка є те, що основними критеріями свого історіографічного корпусу він обрав про-радянські догми, класовість і партійність.

В історіографії української літератури середини ХХ століття основним принципом періодизації стає виявлення стильових тенденцій і напрямів, урахування естетичної специфіки художніх текстів. Ґрунтовно і системно застосував стильовий принцип комплектації літературного матеріалу М. Гнатишак. В «**Історії української літератури**» (1941 рік) він виокремив дев'ять періодів українського літературного процесу: староукраїнський, візантійський, пізньовізантійський, український ренесанс, козацьке бароко, псевдокласика, романтика, реалізм, модерн.

Варто зауважити, що М. Гнатишак також зважав і на мовний критерій, виділивши такі чотири періоди письменства: 1) український (йдеться про фольклор); 2) староболгарський; 3) книжно-середньо-український; 4) український (йдеться про

письменство). Окрім того, системним історіографічним принципом дослідник обрав ідейно-етичний естетизм, конкретизований в українському націоналізмі й християнській етиці (Гнатишак, 1994: 19), що стало засадничим концептом його авторського корпусу. Саме на основі цих принципів автор історії здійснив стильову рубрикацію літературного матеріалу, яка підкреслила функціональну спроможність словесності як різновиду мистецтва.

У ракурсі естетичного та стильового критеріїв періодизації важливе критичне осмислення літературного процесу знаходимо в «Історії українського письменства» (1942 року) М. Оглоблина-Глобенка. Вчений виділив п'ять основних стилів українського письменства: староукраїнський стиль, класицизм, романтизм, реалізм і модернізм. Дослідник, як і згаданий вище О. Огоновський, послідовно застосовував родовий критерій, поділивши літературний матеріал у кожному з розділів на прозу, лірику та драму. Безсумнівною заслугою М. Глобенка було насамперед зміщення кута огляду із соціологічної інтерпретації та формального аналізу на естетичні чинники, стильові засади і на концепції рецептивної естетики. Все це увиразнило іманентні особливості літературного процесу в українській історіографії.

Д. Чижевський в «Історії української літератури від найдавніших часів» (1956 року), застосовувавши стильову рубрикацію письменства, запропонував хвилеподібну модель історико-літературного процесу, основними критеріями якої є стилі, що постійно перебувають у бінарних опозиціях: монументальний стиль (IX – XI століття), орнаментальний стиль (XII – XIII століття), Ренесанс та Реформація (кінець XVI століття), бароко (XVII – XVIII століття), класицизм (межа

XVIII – XIX століття), романтика (кінець 20-х – початок 60-х років XIX століття), бідермаєр, реалізм (з 60-х років XIX століття), символізм (початок XX ст.). Доказом оптимальності сформульованої моделі є її застосування в сучасних літературознавчих напрацюваннях та корпусах історії українського письменства XXI століття.

Висновки. Аналіз основних типів періодизації в історіях української літератури XIX – XX століть дозволяє виокремити, потрактувати та систематизувати стрижневі магістралі комплектації літературного матеріалу. Загалом історіографії українського письменства притаманні такі основні критерії: 1) мовний; 2) біо-бібліографічний; 3) ідеологічний; 4) естетичний; 5) стильовий.

На початковому етапі розвитку літературна історіографія насамперед базувалася лише на нагромадженні матеріалу і лише на частковому критичному осмисленні крізь призму формальних (мовних) показників. Натомість стрижневим завданням історика письменства другої половини XIX століття було встановлення синхронічного й діахронічного зв'язку між окремими літературними явищами на основі аналізу жанрово-стилістичних елементів, соціальних і суспільно-політичних чинників. Переймаючи досвід минулого, навчаючись на його традиціях, історики літератури XX століття насамперед синтезували різні методологічні модули рубрикування художніх текстів.

Сучасна історіографія українського письменства потребує цілісного і системного дослідження та нового трактування явища періодизації літератури, трансформації її старих критеріїв комплектації та пошуку нових методів реалізації структури історико-літературного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецький Л. Основи української літературно-наукової критики / Л. Білецький / упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М. М. Ільницький. Київ : Либідь, 1998. 408 с.
2. Вагілевич І. Замітки о руській літературі. *Письменники Західної України 30-50 років XIX століття*. Київ, 1965. С. 153–170.
3. Возняк М. Історія української літератури: у 2 книгах : навчальне видання. Львів : Світ, 1992. Вид. 2-ге, перероб. Кн. 1. 696 с.
4. Возняк М. Історія української літератури у 2 книгах. Львів : Світ, 1992. Вид. 2-ге, перероб. Кн. 2. 555 с.
5. Гнатишак М. Історія української літератури. *Нариси історії української літератури й критики М. Гнатишака (1941), Д. Чижевського, М. Глобенка-Оглоблина (1942), А. Ковалівського з історії української критики (1926)* / фотопередрук з післясловом О. Горбача. Мюнхен, 1994. С. 1–134.
6. Головій О. Творчість Т. Шевченка в рецепції М. Петрова та О. Огоновського: до проблеми становлення шевченкознавства. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*, 2014. № 19(296). С. 26–34.
7. Дашкевич Н.П. Отзыв о сочинении Петрова «Очерки истории украинской литературы XIX столетия» / упоряд., передмова, примітки, покажчик імен Г. А. Александрової. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2013. 352 с.
8. Демська-Будзуляк Л. М. Принципи періодизації в українських літературних історіографіях другої половини XIX – першої третини XX ст. *Магістеріум. Літературознавчі студії*. 2012. Вип. 48. С. 77–85.
9. Дорошенко В. Михайло Грушевський. Історія української літератури. Київ; Львів, 1923, Т. 1, ст. 360; Т. 2, ст. 231; Т. 3, ст. 295. *Діло*. 1923. № 183. С. 6–7.

10. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ : Femina, 1995. 538 с.
11. Коряк В. Нарис історії української літератури. Література буржуазна / фотопередрук з післясловом О. Горбача. Мюнхен, 1994. 620 с.
12. Лепкий Б. Начерк історії української літератури: у двох книгах. Коломия : Галицька Накладня Якова Оренштайна, 1909. Книжка I. 420 с.
13. Літературознавча енциклопедія: у двох томах / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. Т. 2. 624 с.
14. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Громяка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. 752 с.
15. Микитюк В. Періодизація історії української літератури у синтезах Омеляна Огоновського та Михайла Возняка. *Українське літературознавство*. 2010. Вип. 69. С. 160–169.
16. Наєнко М. Історія українського літературознавства : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 360 с.
17. Огоновський О. Моєму критику. Львів, 1890. 47 с.
18. Франко І. Історія української літератури. Частина перша. Від початків українського письменства до Івана Котляревського. *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1983. Т. 40. С. 7–362.
19. Франко І. План викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви. *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1984. Т. 41. С. 24–74.

REFERENCES

1. Biletskyy L. Osnovy ukayinskoyi literaturno-naukovoyi krytyky [Fundamentals of Ukrainian literary and scientific criticism] / L. Biletskyy / uporyad., avt. ist.-biogr. narysu ta prymit. M. M. Plynyskyy. Kyuyiv : Lybid, 1998. 408 s. [in Ukrainian].
2. Vagylevych I. Zamitky o ruskiy literature [Notes about Ukrainian literature]. Pysmennyky Zakhidnoyi Ukrayiny 30-50 rokiv XIX st. Kyuyiv, 1965. S. 153–170 [in Ukrainian].
3. Voznyak M. Istoriya ukayinskoyi literatury [History of Ukrainian literature]: u 2 knyakh: navchalne vydannya. Lviv : Svit, 1992. Vyd. 2-ge, pererob. Kn. 1. 696 s. [in Ukrainian].
4. Voznyak M. Istoriya ukayinskoyi literatury [History of Ukrainian literature]: u 2 knyakh. Lviv : Svit, 1992. Vyd. 2-ge, pererob. Kn. 2. 555 s. [in Ukrainian].
5. Hnatyshak M. Istoriya ukayinskoyi literatury [History of Ukrainian literature]. Narysy istoriyi ukayinskoyi literatury u krytyky: M. Gnatyshaka (1941), D. Chyzhevskogo, M. Globlenka-Ogloblyna (1942), A. Kovalivskogo z istoriyi ukayinskoyi krytyky (1926) / foteredruk z pisyaslovom O. Gorbacha. Myunkhen, 1994. S. 1–134 [in Ukrainian].
6. Holoviy O. Tvorchist T. Shevchenka v retseptsiyi M. Petrova ta O. Ogonovskogo: do problemy stanovlennya shevchenkoznavstva [T. Shevchenko's creativity in the reception of M. Petrov and O. Ogonovsky: to the problem of formation of Shevchenko studies]. *Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeyskogo natsionalnogo universytetu im. Lesi Ukrayinky. Filologichni nauky. Literaturoznavstvo*. 2014. № 19 (296). S. 26–34 [in Ukrainian].
7. Dashkevych M. P. Otzyv o sochineniyi g. Petrova "Ocherki istoriyi ukrainskoy literatury XIX stoletiya" [Feedback on the work of Petrov "Essays on the History of Ukrainian Literature of the 19th Century"] / uporyad., peredmova, prymitky, pokazhchyk imen H. A. Aleksandrovoyi. Donetsk : LANDON-XXI, 2013. 352 s. [in Russian].
8. Demaska-Budzulyak L. M. Pryntsypy periodyzatsiyi v ukayinskykh literaturnykh istoriografyakh drugoyi polovyny XIX – pershoi tretyny XX st [Principles of periodization in Ukrainian literary historiographies of the second half of the 19 – first third of the 20 century]. *Magisterium. Literaturoznavchi studiyi*. 2012. Vyp. 48. S. 77–85 [in Ukrainian].
9. Doroshenko V. Mykhaïlo Grushevskyy. Istoriya ukayinskoyi literatury [Mykhaïlo Hrushevskyy. History of Ukrainian literature]. Kyuyiv; Lviv, 1923, T. 1, st. 360; T. 2, st. 231; T. 3, st. 295. *Dilo*, 1923. № 183. S. 6–7 [in Ukrainian].
10. Yefremov S. Istoriya ukayinskogo pysmenstva [History of Ukrainian literature]. Kyuyiv : Femina, 1995. 538 s.
11. Koryak V. Narys istoriyi ukayinskoyi literatury. Literatura burzhuazna [Essay on the history of Ukrainian literature. Bourgeois literature] / foteredruk z pisyaslovom O. Gorbacha. Myunkhen, 1994. 620 s. [in Ukrainian].
12. Lepkyy B. Nacherk istoriyi ukayinskoyi literatury [Essay on the history of Ukrainian literature]: u dvokh knyakh. Kolomya : Galytska Nakladnya Yakova Orenshtayna, 1909. Knyzhka I. 420 s. [in Ukrainian].
13. Literaturoznavcha entsyklopediya [Literary encyclopedia]: u dvokh tomakh / avt.-uklad. Yu. I. Kovaliv. Kyuyiv : Vydavnychy tseñtr "Akademiya", 2007. T. 2. 624 s. [in Ukrainian].
14. Literaturoznavchyy slovnyk-dovidnyk [Literary dictionary-reference book] / za red. R. T. Gromyaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka. Kyuyiv : Vydavnychy tseñtr "Akademiya", 2007. 752 s.
15. Mykytyuk V. Periodyzatsiya istoriyi ukayinskoyi literatury u syntezakh Omelyana Ogonovskogo ta Mykhaïla Voznyaka [Periodization of the history of Ukrainian literature in the syntheses of Omelyan Ogonovskyy and Mykhaïlo Voznyak]. *Ukayinske literaturoznavstvo*. 2010. Vyp. 69. S. 160–169 [in Ukrainian].
16. Nayenko M. Istoriya ukayinskogo literaturoznavstva [History of Ukrainian literary criticism]: pidruchnyk. Kyuyiv : Vydavnychy tseñtr "Akademiya", 2001. 360 s. [in Ukrainian].
17. Ogonovskyy O. Moyemu krytykovy [To my critic]. Lviv, 1890. 47 s. [in Ukrainian].
18. Franko I. Istoriya ukayinskoyi literatury. Chast persha. Vid pochatkiv ukayinskogo pysmenstva do Ivana Kotlyarevskogo [History of Ukrainian literature. Part one. From the beginnings of Ukrainian literature to Ivan Kotlyarevsky]. *Zibrannya tvoriv u 50 t.* Kyuyiv : Naukova dumka, 1983. T. 40. S. 7–362 [in Ukrainian].
19. Franko I. Plan vykladiv istoriyi literatury ruskoyi. Spetsialni kursy. Motyvy [Plan of presentations of the history of Ukrainian literature. Special courses. Reasons]. *Zibrannya tvoriv u 50 t.* Kyuyiv : Naukova dumka, 1984. T. 41. S. 24–74 [in Ukrainian].